

ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է . . . 180 դր.
Վեցամսեայ . . . 70 "
Եռամսեայ . . . 40 "
Մէկ օրու համարը 80 փարսէ :
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն : քն
նէ 16 օրը սկսին :

Դուրս ելլալիս լրագրողներուն ծախսուն
ձեռքը ամեն մէկ թիւին համար 20
փարսէ :
Լրագրոյս վերաբերեալ հարմար հարց
եւ ինչէ գրութիւն : Խմբագրին պիտի
ուղղուի . և ամսոյն ծախսուն ծախս
քն իրկողին վրայ է :

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

ԿԱՅՏԱՆԴՆՈՒԳՕԼԻՍ 23 ՄԱՐՏ 1909

Չինաստանին եկած լուրերը կը ծա-
նուցանեն, թէ երկը անդգիտական պատե-
րագին նաւ գործով լեցուն Հոնկ Բոնկ
հասեր են : Սէյմուր Ժողովարարն որ
տեղափոխական գործողութեան մը գե-
տեղ չէ դարձեր :

Արալի թէ Եւրոպիոյ, Սպանիոյ և
Սարտենիոյ տէրութիւններն ալ պատե-
րագական նաւեր պիտի խրկեն Չինաս-
տանի ծովերը :

“Ենթադրուի թէ, կրնէ թաւա-
նոր յառաջիկայ հոկտեմբեր ամսոյն մէջ
Եւրոպայի կէտին նաւախումբները Չի-
նաստանի ծովերը շնորհիւ գիւմայր ան-
նորմէ իրրեւ հետեւանցային թշնամանց
որ Բանթոնի փոխարքան բռաւ Ենդղի
գրոշակին : Ենդղի անդղիական նաւա-
խումբ մը կայ հոն և երկրորդ մ'ալ ծա-
րան է : Ենդղիայի նաւախումբ մ'ալ պի-
տի խրկուի, եւ մէկնալ ծախայ ելելու
վրայ : Եւս ամենը թերեւս բնական է,
բայց ամենն այս չէ :

“Սպանիոյ տէրութիւնը կուզէ Հնդ-
կաստանի մէջ ունեցած հին իրաւունք-
ները ձեռք բերել, եւ Բասթիլիայի ու
Լէոնի հին գրոշակը վերստին պիտի տես-
նորմէ Երեւելի հեռաւոր ծայրերը : Եւս-
տրիա պատերազմական նաւեր պիտի խր-
կէ Չինաստան, նոյնպէս Սարտենիա, եւ
անհար չէ որ Իտալիոյ ուրիշ նաւա-
հանգիստներն ալ մասնակից ըլլան : Եւս-
չափ Եւրոպական ազգաց նաւերու ժողով
մը գրեթէ տեսնուած չէ այն ժամանա-
կէն 'ի վեր' որ Նիսովայի ու Վինտիկի
նաւերը Եւրոպայի զանազան ազգաց զ-
րականները Եւրոպայի ցին Եւրոստղէմ
առնելու համար : ”

Ենդղիական Աւս լրագիրը լուր կու-
տայ թէ Բրոնշտայնի նաւահանգիստը
Ֆրագման մը ու քորվէթ մը կը պատ-
րաստուի Չինաստանի ծովերը խրկելու
համար : Արալի թէ Ռուսիոյ կառա-
վարութիւնը արտաքին կարգի գետնան մը
պիտի խրկէ Չինաստանի կայսեր յատուկ
պաշտօնով մը :

Ենդղիական վեճին վրայ չոր Եւ-
րոպէն կայսեր կողմէն Բրուսիոյ թա-
գաւորին խրկուած ինքնազին նաւակը
կերելի թէ լաւ ազդեցութիւն ունեցեր
է : Արալի թէ Բրուսիոյ թագաւորը հա-
ձեր է Փարիզի գետնապատկոյն տա-
նալ ձգտած կարգադրութիւնն ընդունելու,
և անկողն հաշտութեան փափաքով
ինքնակամ հրաժարի է կրնն նաեւ մէկ

միկոն Ֆրանցի հատուցումէն, որ գե-
տնապատկոյն իրեն շնորհիւ էր Ենդղա-
թիւն վրայ ունեցած իրաւունքէն բոլ-
րովն հրաժարելուն համար : Արալի
պէս կրնայ թէ Փարիզի գետնապատկ-
ոյն մայիս 21 ին վերջին նիստ մ'ալ
պիտի ընէ գործին վերջնական որոշում
ընելու եւ առաջարկալ կարգադրու-
թիւնն ստորագրելու համար :

Ռուսիոյ կայսեր կողմէն Ռուստանի
մեծ դուքս Եւրոպիոյ կայսեր հետ քա-
նի մը որ Ֆոնթենայի պալատը կ'նա-
լէն ետեւ, ուր մեծ հանդէսներ, գինու-
րական կրթութիւններ եւ որսեր եղան,
մայիս 2/14 ին Ֆոնթենայի Փարիզ
գարձաւ : Հոն ալ երկու օր կ'ենալէն ե-
տեւ Պոնաօ գետը, ուր յառուկ շոգե-
նաւ պատրաստուած էր իրեն որ Եւրոպի-
կան Ռիկիանոսի եղբոր կողմէ գաղտնա-
կան նաւախումբներն ու ծովային հաստա-
տութիւնները աչքէ անցունէ : Եւս այ-
ցելութիւնները լիցնելէն ետեւ Պո-
նաօն կ'ընկնէ իշխանը Օսպրոն պիտի անցի
Ենդղիոյ թագուհւոյն հետ տեսնուիլու :

Թաւա լրագիրը կը ծանուցանէ թէ
Թագուհւոյն Ռուստանի իշխանին ընդու-
նելու թիւն ընելու համար մինչեւ մայիս
23 Օսպրոն պիտի մնայ, եւ թէ Սթիվ-
հոմի նաւահանգիստը նաւախումբ մը պի-
տի գտնար վիկայաւորուել իշխանը ըն-
նելու համար :

Փարիզին մայիս 6/18 թուով լուր
կուտան թէ Պալմիրայի թագաւորը նոյն
օրը Ֆոնթենայի հասեր է ուր կը գտնու-
վին Ա. Եւրոպիոյ կայսերն ու կայսրու-
հին :

Պալմիրայի թագաւորին Գաղղիա
ճանապարհորդելուն նախապատկերէն մէկնայ
Ենդղիոյ ու Գաղղիոյ կառավարութիւն-
ները Եւրոպիոյ կառավարութեան հետ
հաշտեցնել է կրնն :

Հոռոմի Պապը այս օրերս իւր տե-
րութեան դատանիներն աչքէ անցունելու
եւ անոնց բարեկարգութեան ու զար-
գացման մասին ունեցած պետքներուն
անձամբ վերահասու ըլլալու համար ծա-
նապարհորդութիւն կ'ընէ : Եւս ծանա-
պարհորդութիւնը ուրիշ այլ եւ այլ
մեկնութեանց ալ նիւթ եղած է : Պէ-
ճիքայի Լեոնիստիս լրագիրն մէջ հրա-
տարարած նամակ մը կրնէ, թէ Պապը
երկաշ ժամանակի համար մեկնած է Հո-
մէն, եւ ասոր ազդեցոյ կը համարի Պոր-
նիա քաղաքին մէջ եղած պատրաստու-
թիւնները Պապին եւ անոր կառավարու-
թեան պաշտօնէն ընտելութեանը համար :
Պառավարութեան պաշտօնաւորներն
ու գրասենականներն ալ նոյն քաղաքին մէջ

կը հաստատուին եղեր :

Ար հաստատուն, թէ Պապը իր այս
ճանապարհորդութեան առթիւ քաղա-
քական յանգաւորացներով թիւն պիտի
հրապարակէ և քանի մը բարեկարգու-
թիւններ ընէ :

Ենդղիոյ հասարակաց խորհրդարա-
նին անդամները նոր ընտրուած ժամա-
նակին օրինակ սահմանալ երգում մը
ընելու պատրաստուած են, սոն որ քրիս-
տոնէի միայն յառուկ ըլլալուն օտար կը-
րնէր, երգները չէն կ'ընար նոյն երգումը
ընել, հետեւաբար խորհրդարանին ան-
գամ ըլլալու պատճառներէն կը զեր-
վին : Ենդղիոյ հրեայներն ալ այս բա-
ցառութեան վիճակին մէջ գտնուելով,
անդղիացոց ազգին ազատամիտ եւ լու-
սաւորեալ մարդ քանի մը տարիէ 'ի վեր
կ'աշխատին այս արդիւր վերջ-
նէ տայու Ենդղիոյ ազատ սահմանա-
րութեանը մէջէն, եւ արդէն անցեալ
տարիները քոր-գլ տարած հասարակաց
խորհրդարանին մէջ երկար վիճարանու-
թիւններ ըլլալէ ետեւ մեծազոյն մասին
համաձայնութեամբ վճարուեցաւ, որ վե-
րոյշեալ երգման ձեւը չափաւորի, որ-
պէս զի հրեայներն ալ կարող ըլլան հա-
սարակաց խորհրդարանին անգամ ընտ-
րուելու : Բայց լորտերուն խորհրդարա-
նը միշտ գէտ, կեցաւ այս որոշման, եւ
հետեւաբար հին օրէնքը հաստատ մնաց :

Եւս անգամ լորտ Բալմիրայի վե-
րջաին առաջարկութիւնն ըրաւ հասա-
րակաց խորհրդարանին վերոյշեալ երգ-
ման ձեւը չափաւորելու վրայ : Քանի
մը ժողովական դէմ էլան այս առաջար-
կութեան հաստատելով թէ քրիստոնէ-
ութիւն չգաւանդանալէն չեն կ'ընար մաս-
նակից ըլլալ քրիստոնէայ օրէնքներու թեան
մը գերազոյն իշխանութեանը : Ի որտ Շոն
Ռոքսը ասոնց դէմ էլաւ եւ առաջար-
կութիւնը պաշտպանեց : Եւս վրայ խոր-
հրդարանը հրաման ըրաւ որ առա-
ջարկութիւնը քննութեան առնուի, եւ
յայտնի կ'ընէ որ պիտի ընդունի : Բայց
կը մնայ տեսնել թէ լորտերուն խորհր-
դարանն ալ պիտի ընդունի թէ փոքր
ընդգիծութեանը վրայ հաստատ պիտի կե-
նայ :

Ենդղիոյ թագուհւոյն իր աղջիկը
Բրուսիոյ թագաւորին երգորդուին հետ
ամուսնացնելու զիտաւորութիւնը լորտ
Բալմիրայի պաշտօնական կերպով ծա-
նայ հասարակաց խորհրդարանին, եւ
ինչպէս որ անոր ապրուստին ու օժտին
համար պէտք եղած դրամը քստ սովորու-
թեան տէրութեան գանձէն տրվելու որո-
շում ընէ : Խորհրդարանն այս առաջար-
կութիւնը համաձայնութեամբ ընդունե-
լով՝ վճռեց որ 40,000 լիւրա ս'ընէ :

(տոնի հազար քսակ) ապրուստ և 8000
լիւրա (երկու հազար քսակ) օժիտ տրվի
տէրութեան գանձէն :

Գերմանիայի լրագիրներուն մէջ հե-
զհետէ հաստատութիւն կը գտնի ժա-
մանակներս թագաւորաց ժողովը
ըլլալուն տուած կամ ձեռնարկ լուրը : Արալի
թէ Գաղղիոյ, Եւրոպիոյ եւ Ռուսիոյ
կայսրը, Բրուսիոյ թագաւորը եւ ուրիշ
քանի մը թագաւորներ Տրեզան կամ
Լքս-լա-Էրբէլ պիտի ժողովին Եւրո-
պայի մէջ այսուհետեւ վեճի եւ գետու-
թեան առիթ ըլլալից ամեն ինչիկները
որոշելու եւ տէրութեանց մէջ ծաղկե-
լէնքը խաղաղութեամբ կարգի դնելու
համար իրաւարարութեան ատենին պէս
բան մը կ'ազմելու նպատակաւ :

Չերքէզիստանին եկած լուրերը կը
ծանուցանեն թէ Ռուսաց Ֆիլիքսան
զօրապետին որդին Սէֆեր փաշային ձեռ-
քը տրուելու է :

Եւս երիտասարդ պաշտօնակալը Քոն-
պան գետին եղբոր կողմէ Ռուսաց բանա-
կէն դուրս ելլի որպիսի երթալու չէրքէ-
զի մը հետ, որ երկար ժամանակի 'ի վեր
Ռուսաց ծառայութիւնն ընելուն համար
կ'աւանդէր ըլլար վրան : Եւս չէրքէ-
զին խորհրդով Ֆիլիքսան զօրապետին
որդին գետն անցաւ, ու երբոր յարմար
տեղ մը հասան, չէրքէզը յանկարծակի
անոր վրայ իջալով՝ զենքերն առաւ ու
կ'ապած երկրին ներսերը տարաւ, գեղէ
գեղ իրրեւ գերի ծախելու ջանալով :
Սէֆեր փաշան աս դործը իմանալով,
երիտասարդ պաշտօնակալը իւր քովը
բերել տուաւ, եւ ան ատենին 'ի վեր իր-
բեւ պատանդ իւր քովը կը պահէ :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝
Ամբող փաշան օսմանն Եւրոպե-
ղադոսի կղզիներուն ընդհանուր կառա-
վարիչ անուանեցաւ փոխանակ Եհմէտ
փաշային որ ուրիշ պաշտօնի 'կուրեցաւ :
Բնաւորուի բանակին նախկին սպա-
րապետ Եպոի փաշան Սէլանիկի կուտա-
կալ անուանեցաւ :

Ալեքսանդր օսմանն Գետնապատան
խորհրդական Տաքիթը Սրիճէր բժիշկը
որ քանի մը շաբաթի 'ի վեր մայրաքաղաքս
եկած է, Եւրոպիոյ օսմանն դործակա-
տար գետնան անուանեցաւ :

Ալեքսանդր օսմանն Գետնապատան
ինչպէս ամենուն յայտնի է, կայսերական
տէրութեան բոլոր զօրքերը հիւսիսային
սահմանագիծները խրկել հարկ եղած

— Պարօնի շահին կողմէն՝ Փարիզը
 իրկրկած աշտառոյ կարգի մեծ դեսպան
 Ֆերուս խոնին քարաուղար Հայագլի
 Նէրիման խանը՝ որ Լեզղիայ ու Պարս-
 կաստանի մէջ հաստատված խաղաղական
 դաշնադրութիւնը Փարիզէն Թէհրան
 տարերէր, կ'երախէ օրը Տրապիզոնի շո-
 դեմառով մայրաքաղաքս հասաւ, եւ եր-
 կուշարթի օրը Մարտիկայի շողեմառով
 ծածուցաւ եւս Վաղշին Ֆերուս խոնին
 քով երկմայու համար:

— Կերական երկուշաբթի լուսնալու գիշերը Պէյօղլու Զայնը Սուրբ Երրորդութիւն եկեղեցւոյն մօտ տուն մը բնակող հայ պատանի մը՝ ատրճանակը զլնուն պարպելով ինքզինքը սպաննց։ Այս յուսահատութեան գործին պատճառ տարիանքը կը համարվի։

— Եթէքի բժիշկներէն մէկը Տըրքի Կանտէրէր-անուն՝ Զոպային ճանաչարհորդութենէ պատճառաւ զլնի պտոյտի եւ արտի խառնըվելու դեղ կառաջարկէ քրորոֆորմ բաժան թմրեցուցիչ ողին (րուհ)։ Գաւաթ մը ջուրի մէջ 10 կամ 12 կաթիլ այս ողին խառնելու նէ, ոչ միայն արտի խառնըվելը կը դադարի, այլ եւ առանց զրոտելու՝ հաստատաւ եւ կանոնաւոր կերպով նախն մէջ պտրտելու կարողութիւն ալ կուտայ։ Թէ որ հիւանդութիւնը նորոգի, դեղը կրկնելու է։ Արդիւ լեւա բժիշկը Օւսայէն նաւով Եթէքի դաջող քան ճանաչարհորդի վայ այս դեղը փորձեր՝ ամենուն ալ կատարելապէս յաջողութիւն։

— Իւն Գ. Օւսայէն լրագրին մէջ կը կարգաւորէ, թէ մայրաքաղաքիս դեպքաները միարան ծանուցադրով մը Ի. Գրան ուշադրութիւնը հրաւիրել են Պէյօղլուի մէջ Ժամանակէ մը ի վեր գործըված եղանակները զարգելու համար պղծութիւններ ձեռք առնելու։ Տարիաւորութեանը վայ. եւ կրպիւ թէ այս կարեւոր խնդրոյն զբաղելու համար յատուկ յանձնարարական ժողով մը պիտի գումարով պատերազմի պաշտօնէին դուռը։

— Զերեզնիւրու զլնաւոր ցեղապետ Կոյսկ Իւհէմէ Իմին փաշան, որ Զերեզնիւրուի այժմեան գլուխ Սէֆեր փաշային հակառակելուն եւ ժողովրդեան մեծադոյն մասին ասելի բլուրուն պատճառաւ փախել Կ. Պօլս եւ կը եր, պատերազմի պաշտօնէին դուռը փարկըվցաւ, ուր յատուկ բնակարան մը որոշուած է իրեն։

— Ընդեալ շաբթու տեսչութիւնը իմանալով որ քանի մը օր առաջ Պ. Թիմոնիի տունէն բռնի դողցըված նիւթերէն մէկ քանիսն Պալաթիա Սարթաւցի փաշանակներ մը քով են, հոն գնաց ու նոյն նիւթերը հոն գտնելէն ետեւ՝ Սարթաւցին եւ ուրիշ վեց կապաճեկ մարդիկ բռնեց բանտը դրաւ։

— Գաղղեայ, Ընդդոյ, Իտալեայ մէջ եւ Եւրոպայի հիւսիսային կողմերը այս տարի ցորենի հունձը խիստ յաջող կերելու է։ Շէրպիլի մէջ ներկայ 1857 տարին առաւել թեւեռ տարի համարուած է։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

Գերապատիւ Տ. Գարրիէլ Այվազովսքի բաղմարդին եւ ազգասիր փարպապետ իւր սիրելի եղբորը մեծապատիւ Ադա Յօհաննէս Այվազովսքիին հետ այսօր Կ. Պօլս հասաւ փարկէն Ալեկնայի ձամբով։

Մեր արդոյ ընթերցողներէն շատերը կրնան յիշել, որ անցեալ տարի Ընդդոյ մէջ Սէն Եւթէ-Եւթէ անունով հսկայաւոր շողեկաւ մը շինութեան սկզբնաւորիւ ծանուցիւր կէնք լրագրայս մէջ։ Յիշեալ ահագին նաւը այս օրերս լմրեցած ըլլալով, արժանայարգ Պ. Սատթէ-

ու Սամուրեան ուսումնական աղագային նիւթ՝ որ Ժամանակէ ի վեր Իմտրա կը գտնուի, յիշեալ մեծադոյն շողեկաւին ստորագրութիւնը խրկած է մեղէ հետեւեալ նամակով՝ լրագրոյս մէջ հրատարակելու։

«Ընդդոյ հրատարակիչ
«Եթէ յարմար դատիք՝ հաճեցէ հետեւեալ յօդուածս Զեր պատուական լրագրին մէջ տարուելու։

Այս յօդուածս Սէն Եւթէ-Եւթէ անուն նաւը շողեկաւին նկարագրութիւնէ, թուայ մեծահաշակ լրագրէն քաղուած։ Այս հսկայաձեւ շինութիւնը, որուն նկարագիրը անգամ մարդը կը հիացունէ՝ ուր մնաց տեղը, մեր աղագայ նոյն անդղական մեծադոյնութեան զգալի օրինակներէն մէկը նորէն կրնայ ընծայել, եւ մտածել տալ՝ որ այս աղբ. քանի քանի մտաւորական եւ նիւթական միջոցներու եւ կարողութեանց տէր պետք է ըլլայ, որպէս զի ասանկ մեծ մեծ ձեռնարկութեանց միջամտել ըլլայ միշտ եւ դուրս տանի։ Երբ համառօտիւ, աւ կարողութիւնը ոչ հրաշքով եւ ոչ գերադոյն զօրութեամբ կ'աւանդուի, այլ խիստ պարզ միջոցաւ, այս է ամեն կարգի մարդկանց գաւառական բնակեցութեամբ, Երբէն նոյն լեռնաձեւ ծովական շէնքը կազմող տարեք մէջ՝ ըստ նիւթ մը, չի կայ առարկայ մը, չի կայ մանր իր մը, որ գաւառ գաւառ ընկնում թեանց տրեւեռքէ բերքը չըլլայ։

Ընդդոյ նման ձու եւ բազմահարուստ երկրի մը մէջ, ուր որ Ինտրա-Ինտրա, Կանտէր-Ինտրա փոքր փոքր ձու տեղը ընկնում են, ծաղկաւոր մտած է, եթէ նոյն բնակեցական սղին ուղղակի մեծադոյնութիւն կը ներդրուի, որպէս եւս առաւել ցանկալի է որ նոյն ողին հաջորդի քիչ մը նաեւ մեր փաշիկ շողեկին, որ մէկ կողմէն քիչ քիչին միջոցով ամբողջ մը շինուի։ Տեղ չի կայ, եւ միւս կողմէն անմաշակելի գոտիութիւն մը տրեւիտութեան հետ գրկախառն կազմող հարստութեան զիւրիւր իր նստի, եւ այնքան մը կը պաշտօնը զինքը եւ կը շողեկին իրեն թէ ինքն է Տիւրքի-բայ Թագաւորը եւ շունչով կարող է Սէն Եւթէ-Եւթէները շինել ու քանկել։

Ս. Ս. Մանուէլ
ՄԵԾԵՆԱԲԵՆԻԿԱՆ
ՀԱՊԵՆԵՆԻ

«Մարդու սեպհական կրից մէջ նըշանաւոր է նաեւ ան կիրքը զոր կրնանք կոչել կիրք մը Բէն-Եւթէ-Եւթէ համար։

Տեղ երեւակոյութիւնը դուռը հին մտաւածին դրուածքը նոյն կիրքին արգասիքն են։ Հոն կը տեսնենք որ մարդիկ յանկոծմէն անկոծմէն, առեւեր կը կանգնեն ու խիստ դիւրաւ առեւեր քան զարդի մարդս տանապատիկ կը խոշորանաւ եւ կարգին ալ։ Բայց այս բանիս փորձը միմայ առաւելներու մէջ չերեւիր. դիւտունք անգամ, որպէս որ ծանրագլուխ են, կեղծին եւ շինծուն կը դիմեն երեւմին եւ ասով նոյն յօժարութիւնը՝ նոյն կիրքը կը յայտնեն, ինչպէս մանկոյն երբոր առաւելախառնութիւն բերեն ի վար կը կախուի։ Այն օրինակի համար՝ զրգիւ մը որ մարդս աստղաբաշխութիւն սարկելու այնչափ զրգէ, որպէս երկնային անհոն տարածութիւնները՝ որ նոյն դիւտութեան հիմն են։ Արկն մարմնոց հեռաւորութիւնները, լուսոյ կամ երկրարականութեան արագութեան աստիճանը ցուցնող պատկերները ինչ հիւսյական անուշութիւն որ ունին դիտուելին համար, նոյն ունին սեղանաւորի մը ուշա երեւակոյութեանը վայ կը հաշուեզրին թուանշանները։ Աս պատկերներուն առջեւ մարդ անձրոյտի, իսկ միւսը հարստութեան պայմանական նշանակներ են։

Ով որ կը փափաքի աս բնական յօժարութիւնը մեծին համար տանել եւ իր տեսակին մէջ շնորհաւ հակայ մը տեսնել, պէտք է որ թաւմիլ գետին ափունքը զայ իջնայ։ Սակայն հոն երթալէն առաջ կ'ապագրենք իրեն (խօսք չունինք եթէ Ծանցազ զլրքին քաջ հմուտ է) որ անոր վեցիկով գլուխը բանայ եւ «Ընդդոյ հապանի մեծութեան եւ մանաւանդ՝ ձեւայն», նորէն ուշադիր ըլլայ։ «Ընդդոյնս» յիշեք հարկը կանգնող զերկայնութիւն

«տապանին եւ ի յիսուն կանգնող զւայն» «նոյն թիւն եւ յիսուն կանգնող զար» «ձոր թիւնն»։

Ընդ կանգնող մը մէկ ու կէս ոտը հաշուելով՝ նաւ մը կուենանք 450 ոտը երկայն, 75 ոտը լայն, եւ 45 ոտը բարձր։ Քանի որ այցելուն հին նաւերը մէյ մը աչքէ անցունելու կրած է, անշուշտ պիտի կարգայ նաւայն ցանկէ մէջ Մաւուր մը եւ պիտի զիտէ որ անգղիական տորմիլին մէջ մեծադոյն նաւը ձիւր 4000 թոնոյ՝ բեռ կը տանի։ Հիմա այցելուն թող Կրկնիչ շողեկաւ մը բռնէ ու թաւմիլի Գեղջային լճակ ըսված նաւահանգիստէն նաւարկելով անցնի դէմ ի Միւրուզ։ Գէմ առ դէմ Տէպաքըրաի աչքին պիտի դարնէ Կախ-Կաւմալիան աւարկայ մը, Տօկ Կղզեակին ճահիճին մէջ լազուած նստած, Կիրեւ ցամաքովէ վերապանման նաւ մը, որուն առջեւ «Ընդդոյ տապանը դուրս պիտք է որ ծուխ եւ բուրբ Մաւլըրները, Կէլլինթըները, Մերիմանները եւ Կիսիսըները համեմատաբար մակոյկներ կը սեպուին։ Այն տեսնուած առարկան է երկաթաշէն նաւ մը 23000 թոնոյի, զրեթէ 700 ոտը երկայնութեամբ եւ 60 ոտը բարձրութեամբ։

Այս է Պ. Սթօթ Ուրտէլին շինած Մեծ-Եւթէ-Եւթէ անուն շողեկաւը։ Հոս հարկ կը սեպուի թիւեր առաջ բերել, ինչու որ արդէն ամեն մէկ թիւ ինքնիրեն հրէշ մըն է եւ ժամանոր ուշադրութեան արժանի։

Կախ դնենք 30000՝ առէ մեծադործ շէնքը կազմող երկաթեայ տախտակներուն թիւը՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրը թոնոյի մը երրորդը կը կշռէ եւ 100 բեւեռով դաժուած է։ Կար 4000 ձամբ բորդի համար հանգիստ տեղ պիտի մատակարարէ, որոնցմէ 800ը առաջին կարգէն պիտի ըլնան։ Եթէ հարկը պահանջէ 10000 զօրը կրնայ տանիլ։ 10 կաթնայ ու 100 հոգ պիտի պարուենակէ։ Ըմեն մէկ մեքենային դրանին տրամագիծը վեց ոտը պիտի ըլլայ եւ Սուրբ Պօղոսի զանգակէն հինգ պատիկ ծանր։ Այնիչ պտուտակին տրամագիծը 24 ոտը եւ անիւներունը 56 ոտը պիտի ըլլայ եւ նաեւ յարկին վայ պտոյտ մը ընկը միոնի մը քառորդը պիտի քէէ։ Աս հակայաձեւ նաւը շողիին զօրութիւնը երկու կերպով՝ թէ պտուտակի եւ թէ անւայ միջոցաւ պիտի գործածէ, առաջատաներուն օդնոյ թեանը միացունելով։ Սուրող պիտի ըլլայ կրկ 11000 թոնոյ ածուխ՝ իր մէջ շինուած կաղով պիտի լուսաւորուի եւ ելքարտական ճաճանքը, Ս. Կլոսի փարոսին լուսոյնման իր զլնակայմէն պիտի շողջոյայ։ 6500 կանգուն տարածութեամբ առաջատար պիտի բռնայ, եւ մէկ ժամու մէջ արագութեամբ պիտի ըլլայ 18 մղոն, որով ամէնց դէպ ի շնորհաւան եւ Լասարալիա ձամբորդութիւն մը Բարիլաւայ Գլեւն անցնելով՝ զրեթէ մէկ ամսուան մէջ պիտի կատարէ։ Հիմա ով չի փափաքիր աս ամեհի եւ մեծապանծ նաւուն նաւապետն ըլլալու։

Այս նշանաւոր թիւերը աչքէ անցունելէն ետեւ՝ երեւակայնեք հիմա որ Մեծ-Եւթէ-Եւթէ ծովուն վայ կը ծըվայ եւ կը նաւարկէ դէպ ի Պօմպայ կամ Մեղալեւն՝ տանելով իսկ մը ճանապարհորդներ։

Առաջին աչք զարնող տեսարանը մէջի դէմբերուն բազմութիւնը պիտի ըլլայ։ Ստուգիւ ալ պիտի տեսնենք ծովա-

*Թէ թոնոն 1842 կենդանար (զանիւտ) է։

ծովի բազմամարդ քաղաք մը եւ կրնանք ըսել քաղքէ ալ ընդարձակ, վասն զի տանիք 4900 բնակիչը չափահաս անձինք պիտի ըլնան. կամ դէթ, քանի մը քաղաքութեամբ անոնցմէ ամեն մէկը սոսի անձ մը պիտի երեւի, այսինքն չափահաս եւ աչք քաղող մարդկային էակ մը, որն որ դոնէ ըստ երեւոյթին իր յատուկ միտքը եւ կամքը ունենալէն զատ իրեն սեպհական կերպարանքը, ձայնը եւ ընթացքը պիտի ցուցնէ։ Աս նկատմամբ դեռահաս աղջկունք անգամ սոսի անձինք կը համարուին։

Ուրեմն բոլոր աս անձանց գումարը 700 ոտը երկայնութեամբ եւ 60 ոտը լայնութեամբ շրջանի մը մէջ պիտի համարուին։ Ինչ նոր տեսարան մարդկային բնակրութեան մը։

Աս միմայ առաջին կարգին 800 ձամբորդները որոնք բնաւ զերարէն տեսած առաջուց, եւ տես թէ ինչ նորաւոր ակունքներ կը կազմուին ու այլ եւ այլ կապեր կը կապուին անոնց մէջ։ Քանի քանի անձանանց տարերը պիտի պատահին այն նեղ միջոցիս մէջ. քանի քանի Պ. Սթօթ հին հոն խօսելը չունին Պ. Տօհնրու հետ բոլոր ուղեգնացուն թեան տուն, վասն զի նոյն շրջանին մէջ չեն գտնուիր։ Քանի քանի Պ. Տօհնր նոյն աչքով պիտի նային Պ. Սթօթ հին. քանի քանի «սիրուն», աղջկունք եւ «վայելուչ», պատանիներ հոն մեծ վեհ մի իրենց մէջ բացուած պիտի գտնեն, ինչու որ կապաճուած մարդ աչքին առջեւ նոյն պատանիներն հաճելի մարդիկ չեն, այլ միայն երկատանի անարժանք բժիշկներ։

Ինչ խաղեր, ինչ հետամտութիւններ պիտի նշմարուին արեւօք հոն. ու թէ որ շատ մը Ըմերիկայիներ Մեծ-Եւթէ-Եւթէ անուն մէջ գտնուին, արեւօք անոր լայնատարած յարկին վայ քանի անգամ մենամարտութեան պիտի ելնին։ Այլ Եւթէ-Եւթէ Մեծ-Եւթէ-Եւթէ անուն աշխարհիս մանրանկար պատկերը մեր աչքին պիտի ներկայացնէ։ Աս ամեն համբաւանեց վեպասան մը թող մէյ մը Լասարալիա կամ շնորհասան թուչն ու նորէն գաւառայ նոյն նաւով, վասն զի հոն բնակուին նիւթ կրնայ գտնել մարդկային բնութիւնը ժօտէն դիտելու եւ քննելու. . . իրաւէ որ նախ դէմբերուն շատութիւնը զինքը պիտի շիւթէ, լայց սոսի մարդ մը քննող աչքին կամաց կամաց կը տալաւորի։ Թէ պէտ եւ քննութիւնը շուտ ընելու է, ապա թէ ոչ՝ մէյ մըն ալ մեր վեպասանը կը նաւոր դեռ. դործի չսկսած՝ Մեծ-Եւթէ-Եւթէ հասեր է իր կէտին ու պտուտակը եւ անիւր կեցուցիւ արդէն։ Այս նոր եղանակաւ նիւթ կը շատնայ եւ ժամանակը կը կարճնայ։ Ընդան դացին այսուհետեւ երկարատեւ ծովային ձամբորդութիւնները, եւ անիւր ծագած կռիւները, վեճերը, սիրահարութիւնները քէնր եւ հաշտութիւնը՝ Ա. հիմա ծովագնացին կենանք ու ինչ կերպարանք մը առաւ։ Այս անգի ինչ է ամիս մը, ահա սահեցաւ անցաւ դեռ. զայն չը տեսած։ Ընչպէս այսանդակ կերելին մեզ հիմա հին ծովային ձամբորդութիւնը՝ երբոր ափ մը մարդիկ չորս հինգ ամիս շաբաթանի իրենց ընկերութիւն կը կաղմէին, օր մը թշուաթ, օր մը բարեկամ դառնալով, եւ դեռահաս մանկունք բնականաբար տաղալիլ ժամերին սիրուտելու անցունելով. իսկ այժմ տարաւէ տարի մեր աղբը բազմադարդ ըլլալու ետեւէ է, եւ մինչեւ աս ծովական կարեւոր նիւթիս վայ

